

Biskop Atle Sommerfeldt:

Preken 1. juledag Fredrikstad Domkirke 2017

Håp i plastens tid

«Plast» var en av ordene som ble overveid i NRK Språkrøret som Årets ord. Det er selvfølgelig ikke årets nyord, men det har i følge språkfolket fått en ny og annerledes og mer truende klang for de fleste av oss i 2017. Utenriksminister Børge Brende gjorde plast i havet til en av hovedsakene i sitt innlegg i september i fjor på Havkonferansen i Washington: «Hele 12 million tonn med plast slippes ut i havet hvert år. Det dreper havdyr og påvirker fiskeriene, skipstransport og turisme. Mikroplast tas opp i marine organismers blod og blir en del av næringskjeden».

I februar i år ble en åpenbart syk hval drept på Sotra. Da den ble åpnet, hadde den magen full av plastposer – 30 i tallet. Daglig leder i Hold Norge Rent Lise Gulbransen fastslo:

«Hvalen har virkelig åpnet øynene til folk. Det finnes masse tall og fakta om plast og søppel i havet. Hvalen gjorde at folk klarte å se for seg problemet».

I Fredrikstad Blad leste vi denne måneden at forskere finner mikroplast i 4 av 5 blåskjell langs norske kysten. VG siterer en internasjonal undersøkelse som viser at det er mikroplast i det meste av vannet i Europa. Selv om vannet i Fredrikstad er renere enn snittet i Europa og langt bedre enn i USA, fant man mikroplast også i vårt drikkevann.

Vi vet ikke effekten av alt dette på vår helse, men det liten grunn til å slå seg til ro med at «det årner sæ».

Plast ble ikke årets ord i Språkrøret, men er blitt et kraftfullt ord for ubalansen mellom menneskets livsform og tilstanden i det øvrige skaperverket. Plasten blir et mørke som kryper inn på oss sammen med klimagassutslipp og annen forurensing. Fremtiden ser mørk ut for dem som lytter til klangen i skaperverket og ser hva som utvikler seg for utsatte mennesker livsrom og naturens usannsynlig og storslåtte mangfold. Fremtidsfrykt begynner å vokse også i våre samfunn.

En av dem som ser og lytter, er forfatteren Maja Lunde. Hun gir med sine to siste romaner, *Bienes historie* og *Blå*, fremtidsfrykten både en faktisk forankring og en eksistensiell dimensjon ingen blir uberørt av. «*Bienes historie*» har blitt en storselger i store deler av verden og er oversatt til 30 språk. Vår livsform truer fremtidens liv. Det er den livsfølelsen som er i ferd med å festne seg stadig sterkere hos flere og flere. Mørket kommer stadig nærmere.

I en kultur som kan virke forført av sine enorme fremskritt innenfor teknologi, kommunikasjon og kunnskap, anes en ny erkjennelse av menneskets gamle bevissthet om gapet mellom det vi fikk overlevert fra Skaperens hånd som godt og livgivende og den virkeligheten vi erfarer. Denne bevisstheten om mørket som truer livet har fulgt mennesket i hele hennes historie. Den har hatt ulike uttrykk avhengig av tid og sted, men har alltid vært der som en erfart virkelighet. I denne erkjennelsen ligger både frykt og trang til å overvinne mørket og finne tilbake til en levende relasjon til livets opphav.

Det begynte med Babels tårn. Menneskene trodde de kunne bygge et tårn like til himmelen med sin ny-erhvervede teknologi som gjorde det mulig å bygge høye bygninger basert på brent tegl. Drivkraften til å mestre naturen har gjentatte ganger gitt store goder men fremskrittet har også ofte fått forferdelige konsekvenser. Alt mestring av naturen har avdekket og avdekker hele tiden at ingen fremskritt innenfor teknologi, kommunikasjon eller kunnskap befrier oss fra vår ufattelige evne til ødeleggelse av mennesker og i stigende utstrekning hele naturen. Vår evne til å fortrenge og glemme dette synes ubegrenset. Igjen og igjen forestiller vi oss at vår generasjon endelig skal lykkes ved egen innsats å bygge nye Babels tårn.

Mikroplast i blåskjell og plastposer i hvalbuen røsker oss brutalt ut av denne illusjonen. Vi er som alle andre generasjoner før oss fanget av våre begrensinger og møter dem nettopp i fruktene av vår store kapasitet til nyutviklet teknologi og kunnskap.

Johannes plasserer denne grunnleggende menneskelige erfaringen midt inn i Guds virkelighet. Mørket er menneskenes livskår, men Guds livgivende skaperlys lar seg aldri overvinne. På den ene siden av den store kløften som skiller mennesket fra sitt opphav, er livets kilde og lysets kraft. På den andre siden av kløften er menneskene som arbeider hardt for å overvinne mørket og skyggen fra ødeleggelse og død for å sikre overlevelse og daglig brød.

Vår historie har vist at vi ikke kan klare å bygge et tårn til himmelen eller ferdigstille broen mellom Gud og verden.

Den samme erkjennelsen hadde Johannes. Men han hadde sett og hørt budskapet som endret hele denne menneskets kamp for å nå opp til Gud og frem til himmelen. Det sanne lys, skaperen og livets lys, **er kommet til** verden på et bestemt sted, på et bestemt tidspunkt og i en bestemt kvinne med navn og slekt som gir liv til et barn. Skaperen av livets lys har selv krysset kløften og gitt oss og hele skapelsen veien fra mørke til lys, fra død til liv, fra ødeleggelse til ny skapelse.

Hele skaperverket samlet seg i Betlehem og var tilstede da skaperen og livgiveren ble født inn verden og ble en del av skaperverket. En ny virkelighet oppsto da skaperverket vugget himmelen til søvn sammen med dyrene.

«Så kom du da til sist, du var en fremmed ...vi bygde katedraler høyt mot himmelen, men du gikk hele tiden lengre ned» skriver Ylvia Eggehorn i Glemmenpresten Øystein Thelles oversettelse. Guds vei var annerledes, ja motsatt dominans og bygging av tårn. Guds vei var å gi liv og lys der ødeleggelsen erfares og mørket merkes sterkest.

Guds perspektiv er ikke plastteknologien, men blåskjellene og hvalen som får ødelagt sine liv,

Guds perspektiv er flyktningen som må bryte opp fordi klimaendringene gjør det umulig å dyrke jorda og fø kveget,

Guds perspektiv er kvinnen som blir lovet bort i et arrangert ekteskap og barna som blir truet på livet av mektige menn.

Guds perspektiv er familien i Fredrikstad som ikke har råd til julemat og gaver.

Julens mysterium er at englenes storslåtte budskap gjør julenatten hellig når barnet til Maria fødes på den hjemløses sted og Gud knytter seg selv til sårbarhet og lidelse. Natten er hellig fordi den gir verden lys der mørket truer og en nådestund av håp slik den storslåtte, men livsnære salmen vi alle kjenner uttrykker det: :

«O helga natt, O helga stund för världen,

då Gudamänniskan till jorden steg ned

Och hoppets stråle går igjennom världen, och ljuset skimrar över land og hav».

I dette hellige lyset ser vi hverandre på en ny måte:

«Ut i din slav du ser en älskad broder,
och se, din ovän skall bli dig kär».

Eller i Ole Paus sin nye oversettelse:

«En frihetsflamme lyser over jord
Uvenn blir venn, og den fremmede du fryktet
Er ingen fiende, men en elsket bror»

Den hellige natten gir oss lys til hva vi skal gjøre og hvor vi skal gå.

Vårt evige oppdrag er å rydde vekk mørket og beskytte alt levende mot å overmannes av ødeleggelse og utryddelse.

Vårt evige håp er budskapet om at Gud aldri vil slukke lyset for oss, men har gjort våre utfordringer til sine utfordringer, våre erfaringer i mørket til sine erfaringer.

Mørket forsvinner ikke, vår evne til ødeleggelse forsvinner ikke. Men Gud vil ledsage oss hele veien frem til sin himmel. Vi kan ikke bygge oss inn i himmelen. Det er ikke nødvendig. Gud har kommet til oss og ledsager oss hele veien frem.

På samme måte Gud julenatt kom til oss i ett menneske og på ett bestemt sted som kunne finnes av mennesker, gir Gud oss i hver eneste nattverdfeiring en stall å komme til der vi som gjeterne og vitenskapsmennene den gangen kan samles med hele skaperverket og kjenne mysteriets skaperlys, til livskraft og virksomt håp.

Gud nøyet seg ikke med å ta bolig hos oss den ene gangen. Spor av Gud finnes i hele skaperverket og i menneskers øyne. I nattverdens brød og vin gjentas Betlehems nattens hellige under når Gud kommer til oss i Den korsfestede og Oppstandne Jesus Kristus sitt legeme og blod.

Gud har gitt oss frihet til å gjøre handlinger som blir hellige fordi sårede mennesker og en truet natur får beskyttelse og nye muligheter. Vi er velkommen til hellige rom der Gud møter oss igjen og igjen, og gir mennesker og natur nådestunder, her og nå og i

all evighet. Her i Domkirkens storslåtte rom tilbys vi alle et slikt hellig rom hvor vi kan gjenoppleve den hellige natten:

Hellige natt, du nådestund for verden,
Menneskesønnen løste våre lenker,
Se håpet stråler over hele verden
Og lyset skinner over dal og fjell
Menneske, våkn opp!
Og fryd deg ved din frihet!
O hellige natt som kom med frihet til vår sjel!

Amen

Amen.